

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף פז

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

שורש מצוות ברית מילה

הקב"ה בא לבקר את אברהם אבינו לאחר שקיים מצוות ברית מילה. הרבה ממבארי הפשט והסוד עמדו בשורש עומק ורעיון של מצווה זו.

אמרו בגמ' שבת (קה) א"ר יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא מנין ללשון נוטריקון מן התורה שנאמר "כי א"ב המו"ן גוים נתתיך" אב נתתיך לאומות. בחור נתתיך באומות. המון חביב נתתיך באומות. מלך נתתיך לאומות. ותיק נתתיך באומות. נאמן נתתיך לאומות.

אולם צריך להבין את דברי הגמ', מה באו ללמדנו בזה שאף הגויים כיבדו את אברהם אבינו והיה למלכם חביבים וכו'. והענין יתבאר בעזה"י ע"פ מאמרו של בעל ה"שרידי אש" הגאון הרב יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל, נדפס ב"לפרקים".

כתוב בפסוק בפתיחה לציוויו על ברית המילה "אני הנה בריתי והיית לאב המון גוים ולא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך" ואמרו חז"ל בברכות (ג, א) תניא אברם הוא אברהם בתחילה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם.

ולכאורה היה אברהם קודם מילתו מסוגל יותר להיות אב לכל העולם. שהרי המילה היא סימן להתבדלות וגורם לבדידות לאומית. אות חיצוני של המילה בגופנו רב כוחה להבדיל בינינו ובין אומות העולם ומהווה קיר מבדיל בינינו ובין עמי הארץ.

כתוב בבראשית רבה (ז, ב) "אמר אברהם עד שלא מלתי היו העוברים והשבים באים אצלי א"ל הקב"ה עד שלא מלתי היו בני אדם ערלים באים עכשיו אני ובני פמליא שלי נגלים אליך"

אמר אברהם אבינו, ביתי הוא מקום מקלט לכל רדוף ועשוק, בצל קורתיו לומד כל האדם לאהוב ולכבד, חוגי מקיף את כל האנושיות, על יד שולחני בהכנסת אורחים יתיישבו הדורות. והנה עתה הוטל עלי לשום חותם, לגבול גבול בינם ובין כל הגוים, נצטוויתי להפריד בינם ובין העולם הגדול והיפה, לסגור אותם בתוך פנה לאומית.

אמר לו הקב"ה עד עכשיו היה ביתך אכסניא מכאן ואילך יהיה לבית מקדש. עד עתה היו נכנסים ובאים אנשים עם מושגים צרים ופגועים, עתה יבואו בעלי רוח ללמוד ולהבין דרך בעבודת ד'.

דווקא לאחר כריתת ברית עם ד' יתברך לאחר שהוטבע במטבע של יהדות נחיתת של יהדות מוצקה ומפורשה דווקא אז נעשה מוכשר למלא תעודה של אב לכל העולם, כשהיהודי הוא שלם ברוחו ובנשמחו, כשדיו אקינון שלו מאיר באור תורתו, אז מתקיים בו "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך".

וזה מסיים בעל השרידי אש את מאמרו מה שדרשו חז"ל "אב נתתיך לאומות. בחור נתתיך באומות. המון חביב נתתיך באומות. מלך נתתיך לאומות. ותיק נתתיך באומות. נאמן נתתיך לאומות". כלומר כל שהיהודי הוא "יהודי ביותר", ככל שמתרחק הוא מן ההתבוללות, ככל שהוא מחזק את סממני היהודי, בהגרשתו ובבנתו ובעומקו, נעשה חביב יותר באומות, יהודי השלם מעורר כבוד וחביה, כפי שחזינו בכל ההיסטוריה שכאשר משנה את צורתו מעורר לעז ואיבה בין הגוים, ולא ראינו מי מגדולי ישראל המפוארים שלא רכשו להם כבוד וקיימו ששם ד' נקרא עליהם אז ראו כל עמי הארץ ויראו ממך.

עשה וב' לאווין באכילת פועל בזמן המלאכה

כפי המבואר דרשו בגמ', שדבר שגידולו מן הקרקע אוכל פועל פירות, בזמן הקציר ולא בזמן שעובד שאר עבודות כגון עידור וניכוש. ואסור לו לאכול לאחר שהתחייבו הפירות בתרומ' מ, וההיתר הוא דווקא לאכול ולא לקחת יותר.

בחינוך תקעו, תקעו, תקעו. מצוה (תקעו) עלינו להניח השכיר לאכול בזמן שכירתו מדברים ידועים. מצוה (תקעו) שלא יניף השכיר חרמש על קמת חבירו, שנמנע השכיר בשעת עבודתו מהעבוד בו יותר על אכילת. מצוה (תקעו) שלא יאכל השכיר בשעת עבודתו מהדבר אשר יעבוד בו, אף על פי שהוא מותר לאכול ממנו שלא בשעת עבודה והוא בהליכתו מאומן לאומן, כשהוא עובד במחובר לקרקע ולא הותר לאכול בשעת עבודה.

משרשי המצוה (נכתב במצוה תקעו, ובשאר המצוות ציון החינוך לעיי"ש) ללמד את בני ישראל להיות להם נפש יפה ורצון טוב, ומתוך כך תחול ברכת ד' עליהם. ובאמת שהדקדוק עם הפועל שלא יאכל באשר הוא עמל בעודו הוא עמל בדבר, וכל שכן כשהן עושין בגדולי הקרקע שהאדם שמח בו בברכת השם אשר נתן לו שיש הוראה בזה על הנבלה ועל המזג רע מאד, וכבר כתבתי כמה פעמים שהמארה והרעות ידבקו ברעים והטובות בטובים מין במינו.

ובמצוה (תקעו) שאל החינוך, מדוע שיהיה צד להתיר שיקח הפועל לביתו, והרי יש כאן איסור גזל, וביאר, לפי שידמה הפועל שלא יהיה לו חטא בלקחו מגידולי הקרקע בעת הקציר או הבציר, שדרך בני אדם שלא להקפיד בדבר כל כך כמו שהם מקפידים במה שיש להם תוך הבית, על כן היה מחסדיו ברוך הוא להרבות עליו האזהרות במה שהכשולו מצוי, ובענין שאמרו זכרונם לברכה "רצה המקום לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות".

סיכום הדף

נושא היום: דרשות בענין אברהם אבינו. פועל שאוכל בשדה מדין תורה

וירא אליו ד' באלני ממרא והוא יושב פתח האוהל **כחום היום** ביאר רבי חמא בר **חנינא**, אותו היום היה שלישי למילה ובא הקב"ה לשאול בשלומו, הוציא חמה מנרתיקה כדי שלא יטרח הצדיק באורחים. **שלת** את אליעזר לבדוק האם יש אורחים, כאשר אמר שאין אורחים, **אמר אברהם אבינו** אין נאמנות בעבדים, יצא וראה בפתח את הקב"ה וזה שנאמר "אל נא תעבור מעל עבדך", **כיון** שראה הקב"ה שאברהם קושר את התחבושת אמר קודשא בריך הוא, אין דרך ארץ לעמוד כאן, **וזה** שנאמר "וישא עינו וירא **והנה שלשה אנשים** וכו'" מעיקרא כבר באו וכאשר ראו את אברהם זזו היות ואין זה דרך ארץ לעמוד שם. **שלשה אנשים** הם "מיכאל" שבא לבשר לשרה. **רפאל** שבא לרפא את אברם. **גבריאל** שבא להפוך את סדום. **ומכיתיה הגמ'** ששניים הלכו לסדום **"ובואו** שני המלאכים סדמה" ולגבי הפיכת סדום כתוב **"ויהפך את הים"** ממעשה אברהם **למד רבי אלעזר**, שאין מסרבים לגדול שנאמר "כן תעשה כאשר דברת" **ואילו אצל לוט** כתוב "ויפצר במ אדוד". **עדו למד**, צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, **אמר אברהם** אבינו "ואקחה פת לחם" **ואח"כ** כתוב "ואל הבקר רץ אברהם". **ורשעים** אומרים הרבה ואפילו מעט שאינם עושים, **ממעשה עפרון** שמכר חלקת אדמה לאברהם, בתחילה אמר חנם, ולבסוף ביקש את השקלים הגדולים בעולם.

קמח סלת **אמר רבי יצחק** מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים, שאמר אברהם "סלת" ושרה אמרה "קמח". **מבואר בפסוקים** שלבסוף לא הביא אברהם לחם, **אמר אפרים מקשאה תלמידו של ר"מ בשמן**, שאברהם אבינו הקפיד לאכול חולין בטהרה, **ואותו היום** שרה פרסה נדה. "ויאמרו **אליו** איה שרה אשתך **ויאמר הנה באהל**", להודיע צניעותה. **אמר רב יהודה בשם רב**, ידעו שהיא באוהל ושאלו כדי לחבבה על בעלה שהיא צנועה. **רבי יוסי ברבי חנינא** אמר שאלו כדי לשגר לה כוס של ברכה. **דרש רבי יוסי** כמה שנקוד בתורה על האותיות "איו" ממילת "אליו", שידעו המלאכים איה שרה, **ונדרש** ללימוד שדרך ארץ שישאל אדם בשלום אכסניה שלו. **ומבארת הגמ'** שאין לשאול בשלום אשה כלל, אך ע"י בעלה מותר. **"אחרי בלתי היתה לי עדנה" אמר רב חסדא**, אחר שנתבלה הבשר ונעשה קמטים נתעזן הבשר ונתפשטו הקמטים וחזר היופי למקומו.

גדול השלום, ממה שמבואר שהקב"ה שיהוה, שרה אמרה **"אדוני הזקן"** ואמר הקב"ה לאברהם שאמרה **"ואני זקנתי"**. ותאמר מי מלל לאברהם **היניקה בנים** שרה" **ביאר רבי לוי** את המילה "בנים" בלשון רבים, ביום שנמלט יצחק עשה אברהם אבינו סעודה, **ורננו** עליו שאין זה בנו, הזמין את כל גדולי האומות וכו', וכל אחת מנשים הביאה את בנה ונעשה נס והניקה שרה את כל הילדים. **ועדין רננו על אברהם**, נעשה נס ויצחק נעשה דומה לאברהם, עד שכולם אמרו "אברהם הוליד את יצחק". **ומחמת** דמיונם הרב היו אנשים מחליפים ביניהם, **עד שיבקש אברהם אבינו** רחמים ונעשה זקנה בעולם שנאמר "ואברהם זקן בא בימים". **עד זמנו של יעקב אבינו** לא היו חולים קודם המיתה, **ביקש** יעקב אבינו רחמים ונעשו חולים וזה שנאמר "ויאמר ליוסף הנה אביך חלה". **עד זמנו של אלישע** לא היה אדם מבריא ממחלתו, **אלישע ביקש** רחמים ונרפא, וזה שנאמר "אלישע חלה את חליו אשר ימות בו" **מבואר** שהיה חולי שהתרפא ממנו. **ולמדו בבביתא ג'** פעמים חלה אלישע, שלא קיבל את יחזי שחזר בתשובה. שדירה דובים בתנוקות. וחולי שמת בו.

במעשה שהובא במשנה עם רבי יוחנן בן מתאי שאמר לבנו לפסוק לפועלים רק פת קטנית, **דנה הגמ'** האם אמר פת קטנית או פת העשויה מקטניות. **מבארת הגמ'** (ע"פ המרות חיים) שהכוננה פת קטנית, **ולכן** נכתב "ו" להפריד בין המילה פת לקטנית, כמו שהספינה צריכה מוט שיכוון אותה.

לדעת רבינו ג' הכל כמנהג המדינה, אם אמר לפועל אשלם כאחד וכשנים מבני העיר, **לדעת רבינו היושע**, נותן כפי המחיר הנמוך. **ולדעת רבנן** נותן בערך בינוני כמנהג המקום. **יש פועלים** שמדין תורה הם אוכלים, **העובד מחובר לקרקע** בזמן הקציר, או העובד בגידולי קרקע **באופן** שכבר נתלש כל זמן שלא נגמרה מלאכת הפרי לגבי חיוב תרומ' **הפועלים שאינם אוכלים**, מחובר שלא הגיע גמר המלאכה. וגידולי קרקע שנגמרה המלכה לגבי תרומ' ובתלוש שאינו גידולי קרקע.

המקור "כי תבא בכרם רעך וזכלת ענבים כנפשך שבעך", **למדו כרם** וכל דבר שהוא גידולי קרקע שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל. **ומבואר** "כי תבא בקמת קצק וקטפת מלילות שאין בה תניף לא קמת רעך", **מכאן למדנו** חיוב ב"קמה" היינו תבואה למרות שאין בה חיוב עוללות פועל אוכל. **אמנם** תבואה חייבת בהפרשת חלה (כפי הנלמד מ"ההל חרמש פועל בקמה"), **אך למדנו יוכיח** מכרם שאינו חיוב בחלה, שהיו גידולי קרקע ופועל אוכל בשעת גמר מלאכה. **דנה הגמ'** שניתן לרבות אף זית שהוא שווה לכרם ותבואה שיש בו צד מזבח (זית למחנות, יין לנסכים וסלת למחנות), **ורבו** כל שאר דברים ("וחרמש לא תניף" לרבות על גידולי קרקע. מהפסוק **"ואל כליו לא תתן"** **למדו** דווקא בעת הקציר ולא קודם. **צברים שאינם** נעשים ב"חרמש" למדו מ"קמה" כל דבר שעומד בקמה היינו גידולי קרקע, **ולא ממעטים** מ"קמה" רק דברים החייבים בחלה. **מעתה נמצא** שלמדנו מ"חרמש" ו"קמה", **ביאר רבא** ולמד מ"כי תבא בכרם רעך" את התבואה, **כי תבא"ו** מלמד שמדובר בפועל כמו שנאמר אצל שכר פועל **"לא תבא עליו השמש"**. **כ"כ רעך"** ובשל כותי מותר לתת לכליו. **ולמדו** שזול עכו"ם מותר **למד** שהתמטט כרם של הקדש שאסור לאכול. **ואכלתו** אוכל ולא מוצץ ויורק את הפרי. **ענבים** כלבד ולא בצירוף דבר אחר שיש חשש שישאל הרבה. **כנפשך"** היינו שכר אכילת בעל הבית קודם חיוב תרומ' כך הפועל אוכל רק קודם חיוב תרומ'. **שבעך"** ולא אכילה גסה. **"ואל כליו לא תתן"** זמן ההיתר הוא בזמן הקציר שנותן לכליו של בעל הבית, אך אם מנכס עשבים וכד' אסור לפועל לאכול.